ఆటోలు ఆడి ఆడి కన్ని, తల్లి కడిలో వాలి చాలి తీగ్రుకునే కుర్రవానిలా రైలు బరువుగా వచ్చి ప్లాటుఫారంమీద ఆగింది. ప్రయాణికులు దిగేవాళ్లు దిగుతున్నారు; ఎక్కేవాళ్లు ఎక్కుతున్నారు. వచ్చాక రీతు ఖాళీపర్సు చూసుకుని 'అబ్బ. ఇంకా ఇరవై రోజులు గడవాలి' అని బరువుగా నిట్టూర్చే ఎన్. జి. ఓ. లాగా ఇంకెంత దూరమో, ఎంతభారమో అనుకుంటూ రైలు ముందుకు సాగిపోయింది. వచ్చిన పెళ్లి బంధువులందరూ ఎవరిదారిన వారు పోగా బిక్కు బిక్కుమనే పెళ్లి ఇల్లులాగా వుంది ఆ స్టేషను-కలకబడ ప్రయాణీకులతో.

రైలుదిగిన పానకాలు అంతసేపూ ఆ స్టేషనువంక విచిత్రంగా చూస్తూ రావిచెట్టు నీడలో నిలబడివున్నాడు. బీడి వెలిగించి గట్టిగా దమ్ములాగి, "ఇది మా పాలెమే!" అని గట్టిగా నిర్ధారణ చేసుకున్నాడు. అయినా ఎవరినైనా అడిగి రూఢిచేసుకుందామని పాములను ఎత్తుకుని పోతున్న గొల్లవాని అడిగాడు. వాడు ఎగాదిగా చూసి. "పేరు మారిపోయిందయ్యా. ఇది వకప్పు రామన్నపాలెం. ఇప్పుడు రామానగర్ అయింది" అన్నాడు.

పేకే మార్చుకున్నమాట! రామానగరా! ఎంత మారిపోయింది? ఏడు సంవత్సరాల క్రితం ఈ స్టేషను మునసబుగారి గొడ్లపాకంత వుండేది. ఇప్పుడెంత అట్టహాసంగా వున్నది? అప్పుడు స్టేషను మాస్టరు సుబ్బయ్యగారిని-ఎంత వంచాయమా! ఎక్కు కల్పించేవా కష్టతూ "ఏం పానకాలు! మీవూర్ర ఏమంటున్నాడు?" అని పలకరించేవాడు. వెంకటరాముడికి కూలివాడు ఒకడుండేవాడు. మూడు రోజులకోసారి వచ్చి తనకు 'పానకాలూ! మంచి సరుకు ఒక ముంతే దిప్పించవూ?' అంటూ ఎప్పుడూ తన వెంట పడేవాడు.

ఇలా అనుకుంటూ పానకాలు స్టేషను బయటికొచ్చాడు. వాడి చుట్టూ రిక్షావాలాలు. గుర్రబ్బండి సాయిబ్బులు—నాబండెక్కమంటే నాబండెక్కమని గొడవ. ఒకడు అకం ఇకం అని చేతిలో సంచి లాక్కుని రిక్షాలో పడేయబోతున్నాడు. పానకాలకు కడుపుతో అయోమయంగా వుంది. అసహించిన అయోమయంనుండి తేరుకుని— 'నాకు బండవద్దు, పిడ్డ చెరూ వద్దు. నడిచే పోతా'నని తన సంచి తన లాక్కునే పరికి దిచ్చివంత పడ్డాడ.

'అసలు ఈ జిల్లా ఈ బళ్ళు ఎక్కేను నాకు ఇష్టం లేదు— మూట గంకెవ కొట్టు కునేటప్పుడే. ఎప్పుడో నాన్న దగ్గర కట్టెలనుండి వచ్చి దివాణం వద్ద కుంటి చ్చేడి. అంతే గాని, ఈ బళ్ళు ఏమిటి, ఈ లాగుట ఏమిటి? ఈ దొంగనా యాల అటం ఇటం అని పంచే లాక్కు పోయా—అంత పచ్చికగా వుండను' కుంటూ బీడి ముట్టించాడు. ఇంతలో పాన

కాలు దృష్టి స్టేషనులోపల్నుంచి సామాను లారీలోకి జే- వేయిస్తున్న ఒక ఆసామి మీద పడింది. 'తెలిసిన పాత మొగం లాగా వుంది- ఎవరీయన?' అని బుర్రగోక్కుంటూ బీడీదమ్ము గట్టిగా లాగాడు. అయినా వాకబు చేసి చూద్దామని దగ్గరకుపోయి కిందా మీదా పరికించి చూశాడు. తెల్లటి గ్లాస్కో పంచె. పెద్దాపురం సిల్కు లాల్చీ, చేతివేళ్ళకు ధగధగ మెరుస్తున్న రాళ్ళవుంగరాలు, మెళ్ళో బంగారపు గొలుసు, కళ్ళకు అద్దాలు, చేతిలో తోలు సంచి, కాళ్ళకు బాటాజోడు- పెద్ద సెట్టి మంతుకులాగా వున్నాడు, కూలీలమీద కేకలేస్తూ, తనపక్క నిల్చుని తనవంకే ఏకదీక్షగా చూస్తున్న పానకాలును-"ఏయ్- ఎవరునీవు?" అని గద్దించాడు. వింతగా చూస్తున్న పానకాలు వెంటనే సమాధానం ఇయ్యలేదు. జీబురుగడ్డం, మోకాళ్ళపైకి పంచె, మాసికలతో మాసిపోయిన పొట్టి చేతులచొక్కా- ఈ ఆకారమంతా చూడబోతే వీడెవడో దొంగలాగే వున్నాడని ఆ పెద్దమనిషి-కొద్దిగా జంకుతూనే-"నిన్నేరా ఎవరంటే మాటాడవే? ఏమిటా వెర్రిచూపు? అసలు నీ కిక్కడేంపని?" - బొంగురుగా, కంగారుగా అన్నాడు.

పానకాలు ఫకాలున నవ్వి, "అరె-నీ వయ్యా గవరయ్యా? నేనింకెవరో అనుకున్నా-ఏంట వేసం? అరె నీయిల్లు బంగారంగాను-ఎంత మారిపోయావు?" అన్నాడు.

పానకాలు అన్నట్టు యీ గవరయ్య ఇల్లు బంగారమైతే ప్రమాదం. ఎందుకంటే రెండుమూడు లక్షలకీ యీ గవరయ్యకు పట్టటానికి పగ్గాలు లేవు ఇక ఇల్లు బంగారమైతేనా- చెప్పక్కరలా!

గవరయ్య వ్యాపార పుబ్రలోకి పాత జ్ఞాపకాలు ఒకదానితర్వాత ఒకటి జములో పడ్డాయి. ఎవరీమనిషి అన్నది తేలీ తేలనట్లుగా వుంది.

"నన్ను గుర్తుపట్టలేదా గవరయ్యా?" అంటూ పానకాలు నవ్వాడు. ఆనవ్వు-ఆప్యాయతతో, అమాయకత్వంతో నిండి-నిర్మలంగావుంది ఈసారి గవరయ్య గుర్తు వచ్చిందన్నట్లుగా నవ్వాడు. 'ఓహో, నీవా?' అన్న పలుకరింపుతో, 'అయితే నీ గొడవేంటి?' అన్న నిర్లక్ష్యభావంతో కాస్త వాసనకు అసలు సరుకు; మిగిలీ వదంతా డాల్డా కలిపిన - కల్తీ నెయ్యిలాగా వుంది ఆ నవ్వు!

"నీవా పానకాలూ! ఏంటి సంగతులు - నేరుగా అక్కడ్నుంచేనా రాటం?" - లారికి ఎక్కుతున్న సరుకువంక చూస్తూ, 'నీవెంతలే' అన్న భావంతో కలసిన దర్జాతో అడిగాడు.

ఈ పలకరింపులో తొంగిచూచే వెక్కిరింపుకు పానకాలు మనస్సు చివుక్కుమంది. ఈ చివుక్కుమనటం మరీ ముదరనీయకుండా వుంటానికి -"మన పాలెం ఎంత మారిపోయింది? మనుషులు కూడా మారారా-?" అన్నాడు. ఈ మాట గవరయ్యకు బాగా తగులుతుందనుకున్నాడు, అమాయకుడు పానకాలు.

ఈ మాట విని గవరయ్య పానకాలు మొగం వంక చూసి, "ఇప్పుడిది పాలెం కాదు - రామానగరి! మారిందంటే మారదూ-మారకుండా ఎప్పుడూ ఒకే మాదిరిగా వుంటుందా?" అని లారీలో ఎక్కి కూర్చున్నాడు. లారీ బర్ మంటూ స్టార్టయింది. "వస్తా. ఇకనైనా కుదురుగా వుండు-" అని అన్న గవరయ్య మాటలు లారీ లేపిన దుమ్ముతో కలిశాయి. లారీలేపిన దుమ్ము పానకాల మొగాన కొట్టింది. ఆ మాటలు పానకాలు గుండెలను తట్టాయి. మొగాన కొట్టిన దుమ్మును పైగుడ్డతో తుడుచుకున్నాడు. కాని, గుండెలమీద తగిలిన మాటలను దేనితో తుడుచుకుంటాడు?

పూర్వం ఈ గవరయ్య చేంగావిరంగు పంచెకట్టి, నీరుకావి బనీను తొడిగి, అరచేతి వెడల్పున పంగనామాలు పెట్టి, కిర్రు చెప్పులను కిర్రు కిర్రు మనిపిస్తూ, "ఎవరి కష్టాలిద్దాం? ఎవరికొంప కూలుద్దాం" అంటూ వూరంతా తిరిగేవాడు. ఎందరి నెత్తిన చేతులు పెట్టాడో! ఎంతమంది కొంపలు నిలువునా కూల్చేడో?- ఈనాడింత ఇదిగా వున్నాడు. ఈగవరయ్యకొక ముసలి అక్క వుండేది. దానికి విషంపెట్టి చంపి దాని ఆస్తిఅంతా వేసుకున్నాడు. "ఛీ! నీబతుకెవ్వరికి తెలియగునా?" అంటూ కాండ్రించి వుమ్మేశాడు పానకాలు.

బీడీ ముట్టిద్దామని బీడీ కోసం జేబులో చేయి పెట్టాడు. బీడీలు అయిపోయాయి. ఏదైనా కొట్టువుంటుందేమోనని అటు ఇటు చూశాడు. స్టేషను కటకటాలదగ్గర ఒక బడ్డీకొట్టు కనిపించింది. ఒకకట్ట యస్సుబీడీలుకొని, ఒక బీడీముట్టించాడు. పొగ తాపీగావదులుతూ వూరువంక చూశాడు. ఇదివరకు స్టేషనునుంచి కోశెడుదూరంలో వుండే వూరు—ఇప్పుడు లెక్కకుమించిన ఇళ్ళతో కిక్కిరిసి-రెండు అంగలదూరంలో వున్నట్లుగావుంది.

కాసేపు ఆగినతర్వాత పానకాలు కొట్టువానివంక చూచి, "ఏంటి పాలెం విశేషాలు?"—ఇంకా పాతపాలెమే అన్న ధోరణిలో-అడిగాడు, ఆ కొట్టువాడు ఒకటి రెండు క్షణాలు రెప్పార్పకుండా పానకాలు వంక చూచి, ఆఖరికి గుర్తువచ్చినట్లు మొగం పెట్టి-"నీవా పానకాలు మావా?" అన్నాడు "నీవట్రా సుబ్బడూ-" అంటూ పానకాలు ఎగిరిగంతేశాడు. ఎన్నాళ్లైపోయిందో చూచుకుని-ఇద్దరూ అంతులేని ఆనందంతో వుక్కిరిబిక్కిరైపోయారు

"ఇదేంటిరా సుబ్బడూ-ఈ కొట్టు పెట్టావు? నీకలుగూపాగం ఏంచేశవు?" అని పానకాలు అడిగాడు.

★ గొప్పోళ్ళ బతుకులు ★

సుబ్బడు విచారంగా, "ఇంకేం కల్లు యాపారం మాఁవా! సొతంత్రం వచ్చిందం టగా-అప్పట్నించి కల్లు నిషిద్ధంఅయింది. బతుకు తెరువుకు ఏదో ఒకటి చేయాలిగా-ఈ కొట్టుపెట్టి ఇట్టనే ఈడ్చుకొస్తున్నా... ఏంటో మాఁవా రోజులిట్టా వచ్చాయి," అన్నాడు.

ఇంతలో ఒకరిక్షావాడువచ్చి, "ఒక జొన్నపొయ్యి" అంటూ అర్థరూపాయి బిళ్ళను నిర్లక్ష్యంగా విసిరేశాడు. సుబ్బడు సిగరెట్టుపెట్టెల వెనకనుండి ఒక పెద్దసీసా తీసి, గాజుగ్లాసులో కొద్దిగా వేసి, సోడా కొట్టి దాంట్లోపోశాడు. ఆ రిక్షావాడు గడ గడా తాగి మూతితుడుచుకున్నాడు. ఒక కట్ట బీడీలు తీసుకొని, ఒక బీడీవెలిగించి ఏవో లల్లాయి పదాలు పాడుకుంటూపోయాడు. పానకాలుకు ఇదంతా ఆశ్చర్యంగావుంది. "అదు తాగిందేంటిరా?" అని సుబ్బడ్ని అడిగాడు.

గాజుగ్లాసు కడుగుతూ, "అదా మాఁవా-జింజర్ బీర్ అని - అదొక మందులాంటిది. కల్లుపాకలు, సారాయిదుకాణాలు లేవుగా? అందుకని చాలమంది దీన్ని పుచ్చుకుంటుం టారు. వీడున్నాడు చూశావు-వాడు రోజుకు మూడుసార్లేసుకుంటాడు. ఇది తాగందే బండితొక్కలేడు - సీసామీద మనకొక రెండు మూడు రూపాయలు మిగులు తాయిలే!" అన్నాడు.

"ఏడిసినట్లేవుంది. ఆఁ - అన్నట్లు - నీవు పెళ్ళి పెడాకులు చేసుకోలేదా?" - పాన కాలు బీడీపారేస్తూ అడిగాడు.

ఈ ప్రశ్నకు సుబ్బడు గతుక్కు మన్నాడు. ఎందుకంటే సుబ్బడికి పెళ్లి అవ్వటం అయింది. పెళ్ళాం లేచిపోటంకూడ అయింది. వాడొక రంభలాంటిదాన్ని చేసు కున్నాడు. అంత అందగత్తె వీడిదగ్గర నిలు స్తుందా! దానికి సినిమాలపిచ్చి జాస్తి. పొలెంలో కొత్తగా సినిమాహాలు కట్టారు. ప్రతిరోజూ సినిమాకెళుతుండేది. ఒక సినిమా ఏజంటు దీన్ని లేవదీసుకుని మదరాసు తీసి కెళ్ళి సినిమాల్లో జేరిపించాడు. ఇప్పుడది చిన్న చిన్న వేషాలు వేస్తూ మదరాసులో నే వుంది. అందుకనే సుబ్బడు సమాధానం చెప్ప లేదు. 'అట్లా వూళ్ళోకి వెళ్ళొస్తారా' అంటూ పానకాలు లేచాడు. సోడా తాగమని సుబ్బడు సోడా కొట్టిచ్చాడు.

పానకాలు "ఏం సోడాలురా?" అంటూ ఒక గుక్కెడుతాగి, "ఛీ! ఏందిరా మందు వాసనేస్తుంది?" అని తుపుక్కున వుమ్మే శాడు.

"తాగినా మన దొరగారి కోనేరు నీళ్ళు తాగాలి-కొబ్బరి పానకాలుకదరా! ఆజైల్లో ఆవుప్పుకశాలు తాగితాగి నానాలుక బండ బారిపోయిందిరా-ఆఁ-అన్నట్టు సుబ్బడు-కోనేరు బాగుందిరా?"

'ఇంకేం కోనేరు మాఁవా! దాన్ని పూడ్చేసి పిల్లల కాలేజిబడి కట్టారుగా-"

పానకాలు ముక్కున వేలేసుకుని విస్తు పోయాడు.

"నాకు తెలియకడుగుతా పానకాలు మాఁవా-నీవు నేరుగా జైల్నుంచె నారాటం? నీకెంత అన్యాయం జరిగింది మాఁవా-ఆ చిన్నదొర పున్నెం కట్టుకున్నాడు. ఆడు మట్టుకేం బాగుపడ్డాడులే? నీకు తెలియదు గాని-ఆడిపని అయిపోయిందిలే!-మంగమ్మ ఎంత మంచిది?..."

సుబ్బడిమాట పూర్తికాకుండానే "వత్తారా" అంటూ పానకాలు చరచర నడుచుకుంటూ వూళ్ళోకి బయలుదేరాడు. నడుస్తున్న పానకాలు బుర్రలో ఆలోచనలు పరుగులెత్తుతున్నాయి.

నడిచీ నడిచి పానకాలు కాళ్లు పట్టుకు పోయాయి. ఎంత తిరిగినా తిరగవల్సింది తిరగలేదు. ఊరంతా నడమంతరంగా పెరిగి పోయింది. అసలు ఆనాటిపోలికలే ఎక్కడా లేవు. తెలిసినవాళ్ళు అక్కడొకడు, ఇక్క డొకడు కనిపించారు. అప్యాయత లోపిం చిన కపటపు చిరునవ్వులతో పలుకరించి-"వస్తాం. పనివుం"దంటూ జారుకున్నారు. వీళ్లంతా ఒకప్పుడు చెడిబతికినవాళ్ళే! నడ మంతరపు సిరి వచ్చిపడేసరికి గర్వంతో విర్ర వీగిపోతున్నాగా. వాళ్లు మాట్లాడే తీరున చూచి-వీళ్ళంతా తన్ను దూరంగా విసిరేసినట్లు, మాలో వుంటానికి పనికిరావని కసిరికొట్టినట్లు - బాధపడ్డాడు పానకాలు.

ఇదివరకు కోనేరు వుండేచోట కెళ్ళాడు. సుబ్బడు చెప్పినట్టు అక్కడసలు కోనేరు నామరూపాలే లేవు. అక్కడొక కాలేజి వుంది. "చక్కటి గంగను పూడ్చుకున్నారు. వీళ్ళకేం రోగం?" అని విస్తుపోయాడు. అక్కడ్నుంచి వేణుగోపాలస్వామి గుడి వైపు వెళ్ళాడు. ఆగుడి స్థితి చూచేసరికి పాన కాలు గుండె తరుక్కుపోయింది. దిక్కూ మొక్కూ లేక పాడుపడింది. గుడి చుట్టూ చెట్లూచేమలు పెద్ద అడవిలాగా పెరిగి, గర్భ గుడిలోకి దేముడి దర్శనం కోసం ప్రవేశించ టానికి ప్రయత్నిస్తున్నాయి. పెద్ద దొర గారి రోజుల్లో దాని వైభవం తల్చుకుని కండ్లు తుడుచుకున్నాడు. "నీవు వీళ్ళవరికీ పనికిరాలేదా తండ్రీ!" అనుకుంటూ చేతు లెత్తి నమస్కరించి వెనక్కు తిరిగడు. షావుకారు గవరయ్య పాత పెంకుటిల్లు వుండవల్సినచోట మూడంతస్తుల మేడ రీవిగా నిల్చుని 'నాకేమిటి'? అన్నట్లు వూరువంక చూస్తోంది. 'అంగుకన్న మాట ఆడికంత అదిరి పాటు' అనుకున్నాడు. బ్రాహ్మల వీధికి కాస్త పోలికలు అందాయి. దివాణంలో పురాణం చెప్పే పూజారి పున్నయ్యను చూచి పోదామని ఆ వీధిలోకి వచ్చబోయాడు. కాని, ఆ వీధి మొగలో నే మున్సిపాలిటీ వాళ్ళ మాంసం మార్కెట్టు చూచి అడుగు వెనక్కు వేశాడు. 'ఇంకెక్కడి బ్రాహ్మణ వీధి? ఇంకెక్కడి పూజారి పున్నయ్య?-' అనుకుంటూ పక్కకు తిరిగాడు. పక్కకు తిరిగిన పానకాలు డొక్కల్లో బల్లెంపెట్టి పొడిచినట్లు, కడుపులో చేతులుపెట్టి దేవి నట్లు బాధపడ్డాడు. ఇంతకూ పానకాలును అంత బాధపెట్టిందేమిటి? దూరంగా కని పిస్తున్న ఒక పాత మేడ, ఆ పాత మేడ పాత గోడల వెనుక జరిగిన ఒక పాతకథ యొక్క పాత జ్ఞాపకాలు! ఆ పాత మేడను చూడగానే పానకాలు రక్తాన్ని కవ్వంలో చిలికి కలవరపెట్టినట్లయింది; అప్రయత్నంగా పిడికిలి బిగుసుకుపోయింది. గుండెల్లోని పగ కంటిచూపుల్లో జాలికా చ్చింది. కాళ్ళు రెండు మూడు అడుగులు ముందుకేశాయి. కాని, మనస్సే వెనక్కు లాగింది. ఇంతలో తన పేరు పెట్టి పిలుస్తున్న గొంతువినబడి వెనక్కు తిరిగాడు. రోడ్డు కవతల మర్రిచెట్టుక్రిందవున్న ఒక పాక ముందు నిల్చుని ఎవరో తన్ను చేయివూపి పిలుస్తున్నారు. "ఆఁ—గుర్తుకొచ్చింది... వీడు మారలేదన్నమాట! మారలేదు కాబట్టే అంత మమకారంగా పిలుస్తున్నాడు. ఆ రోజుల్లో పగలస్తమానం విడికొలిమిలో

అగ్గువ విలలో! అమూల్య పుస్తకం
నేడే ఒక పుస్తకం కొనండి!
దక్షిణాది కథలలోని దివ్య నవరత్నాలు.

తెలుగు, అరవం, కన్నడం, మలయాళం భాషల నుండి ఎంచి, ఏర్చిన మనోరంజకమగు కథా సముదాయం. కథావీథిలో పేరు గాంచిన కథకుల కమ్మని రచనలు.
రూ. 1-25

దక్షిణ భాషా పుస్తక సంస్థ ఆదరంతో ప్రకటితం.
మీ మామూలు బుక్ షాపులో కొనండి.
లేదా మాకు వ్రాయండి.
ఆంధ్రప్రదేశ్
బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్.
రాష్ట్రపతిరోడ్, సికింద్రాబాదు.

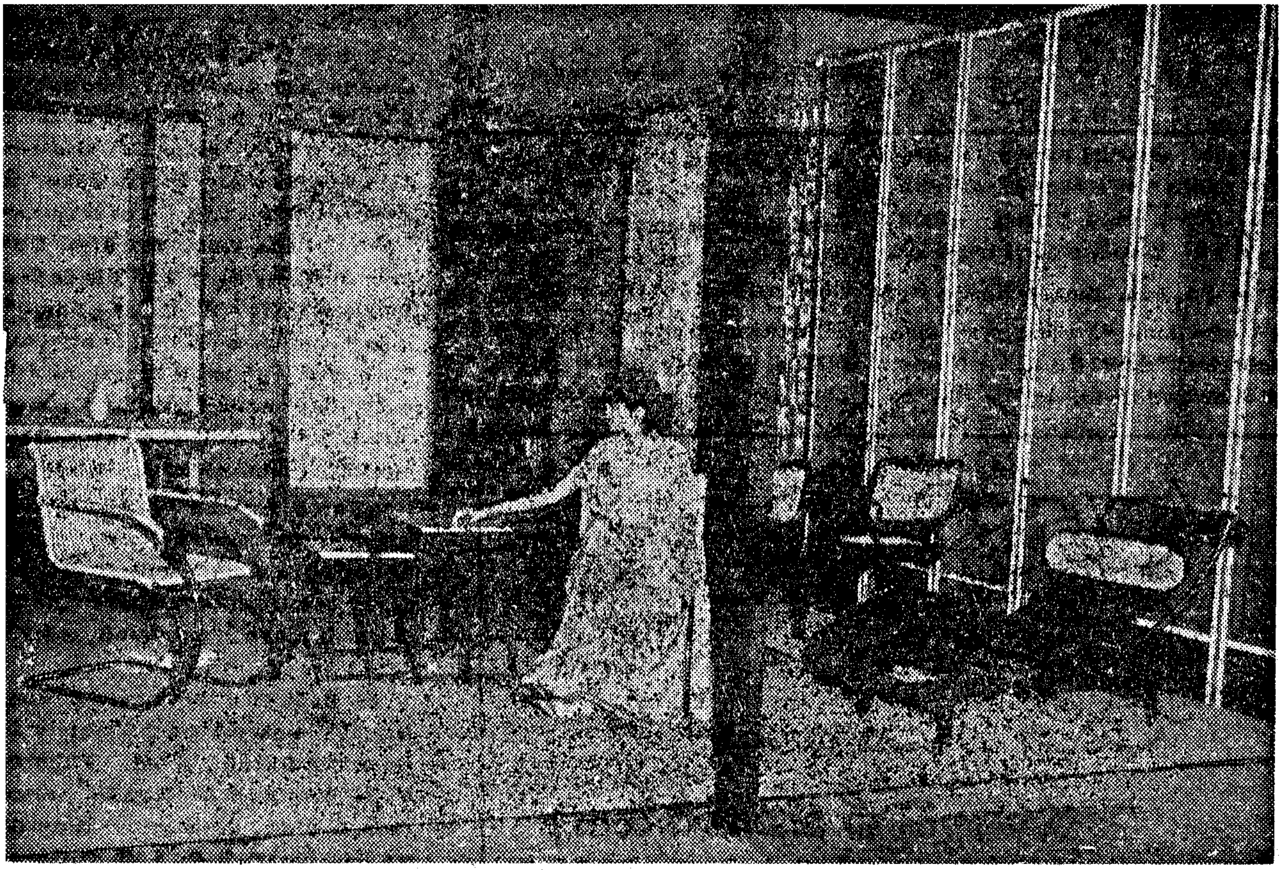

యూరప్, అమెరికాలలో వివిధ వస్తువులకు ఉపయోగిస్తున్న అందమైన డిజైన్లను ఇటీవల మద్రాసులో ప్రదర్శించారు. ఈ ప్రదర్శనను భారత ప్రభుత్వం కోరికపై న్యూయార్క్ మ్యూజియం ఆఫ్ మోడరన్ ఆర్ట్ వారు ఏర్పాటు చేశారు. కొన్ని డిజైనులను పై ఫొటోలో చూడవచ్చును.

పులి-మేక ఆట ఆడే వాళ్ళు"—ఇలా అనుకుంటూ పానకాలు కొలిమి వైపు నడిచాడు.

కమ్మరి వీరాయి ఆమాట ఈమాట మాటాడుతూ పానకాలును కదలనివ్వలేదు. వాడిని వదిలించుకుని వచ్చేసరికి పగటి వెలుగులు జారిపోతున్నాయి. మానవ జాతిలోని స్వార్థంలాగా సంజచీకట్లు నలుదిశల వ్యాపిస్తూ ప్రకృతిని చీకటిమయం చేస్తున్నాయి. పానకాలు బీడిదమ్ము గట్టిగా లాగుతూ వడివడిగా నడుస్తున్నాడు. ఊరు వెనక పడింది. పానకాలు దొంగల చెరువుకు వచ్చేసరికి క్షీణ చంద్రుడు బద్ధకంగా పైకి లేస్తూ గుడ్డి వెలుగులను విరజిమ్మాడు. విరజిమ్మబడిన గుడ్డివెలుగులు ముదిరి, చెదిరి-ధారలుకట్టి క్రిందకు ప్రవహిస్తున్నాయి. దొంగల చెరువు ఎండలకు ఎండిపోయింది. ఆగుంటలో కొన్ని నీళ్ళు, ఈగుంటలో కొన్ని నీళ్ళున్నాయి. ఈగుంటల్లో తెల్లని వెన్నెల నీడలు ప్రతిఫలిస్తూ దొంగల చెరువు పగిలిన అద్దం ముక్కల్లాగా వుంది. పూర్వం దొంగలు చుట్టు పక్కల ఊళ్ళు దోచుకుని వచ్చి, ఈ చెరువుకాడ భాగాలు పంచుకునే వాళ్ళుట. అందుకనే ఈ చెరువుకా పేరు వచ్చింది

పానకాలు ఆ చెరువుగట్టునవున్న ఒక జువ్విచెట్టు నీడల్లో నిల్చుని చుట్టూ పరికించి చూశాడు. చెరువుకు దక్షిణాన పెద్ద కోట తోపు, ఉత్తరాన పెద్ద బంగరుబయలు. పెద్ద దొరగారి తాత ముత్తాతల కాలంనుంచి ఈ బంగరుబయల్లో గొర్రె పోతేళ్ళ పందేలు, కోడిపుంజుల పందేలు జరుగుతుండేవి. ఇక్కడ పందేలు జరుగుతుంటే పాలెం అంతా ఇక్కడే వుండేది. పూర్వపు యోధుల కార్యపరాక్రమ వీరవిజృంభణకు అంతిమ కాలం సంప్రాప్తమైన తొలిదినాలు అవి! పెద్ద దొరగారు పూర్వసంప్రదాయాలను నిలుపనిస్తూ అప్పుడప్పుడు ఈపందేలు జరిపించుతుండేవారు. ఇక చిన్న దొర హయాంలో పందెం అన్నమాటే వినిపించేదికాదు. ఎన్ని పోటేళ్ళ తెగిన కుత్తుకలతో, ఎన్ని కోడిపుంజుల పచ్చి రక్తపు చిందులతో తడిసిందో ఆనేల! ఆలాంటి తోపులోని చెట్లు ఎన్ని పందేలకు ప్రేక్షకులుగా నిల్చారో!

పానకాలు పాతజ్ఞాపకాలు తెచ్చిన దిగాలుతనంతో ఆజువ్వచెట్టు మొదట్లో వుసూరుమంటూ కూర్చున్నాడు. ఇక్కడి ప్రకృతిలోని ప్రతిభాగం గతంలో ఇక్కడ జరిగిన ప్రతిసంఘటనకు సాక్షీభూతులే! అందాకా ఎందుకు? పానకాలు కూర్చున్న జువ్విచెట్టుకూడా ఒక పాతకథలోని పచ్చి అన్యాయ ఫలితాన్ని కళ్లార తిలకించిన ఒక ప్రేక్షకురాలే! ఆపాతకథ ఎవరిదో కాదు-పానకాలుదే! వాడిచుట్టూ అల్లుకున్న కథ-వాడీనాడు ఇట్లా అవటానికి కారణమైన కథ, ఈభావంగానే ఇన్నాళ్ల నుంచి గుండెల్లో గూడుకట్టుకున్న విషాదం కట్టలు తెంచుకుంది. పానకాలు బోరున ఏడ్చాడు. ఆ నిశ్శబ్దనిశీథిలో పానకాలు ఏడుపు విని ఓదార్చే వాళ్లు ఎవరున్నారు? ఆ పాత జువ్విచెట్టు కూడా పాతవిషయాలు జ్ఞాపకం వచ్చి బాధగా, జాలిగామూలుగుతున్నట్లు ఊగింది.

ఆ పాత కథ...

* * *

పానకాలుభార్య మంగ పుట్టింటిదగ్గర నుంచి సారెచీర తీసుకుని కాపురానికొచ్చింది. ఇరుగుపొరుగువాళ్లు మంగను చూచి చక్కనిచుక్క అన్నారు. పానకాలు [illegible] "అదృష్టవంతుడు"

★ గోపెన్నోళ్ళ బతుకులు ★

అన్నారు. అవటానికి మంగ పానకాలు మేనత్తకూతురైనా ఈనాటివరకు దాన్ని కళ్ళెత్తిచూడలేదు. వీడయ్య బతికున్నప్పుడే పెళ్ళి చెల్లింది. అప్పటికి పానకాలుకు బాగా చిన్నతనం. మంగ ఈడేరిన తర్వాత ఇదే చూడటం. "గిత్తగూడలాగా వుంది. ఇంత చూపరి అనుకోలేదే—" అని తనలో తాను మురిసిపోయాడు. ఆరోజు పెళ్లాన్ని పెద్దదొరసాని సుభద్రమ్మగారి దగ్గరకు తీసుకెళ్ళి నమస్కారం చేయించాడు. "మంచి అందగత్తెనే పట్టావురా" అని నవ్వుతూ ఆమె అనేసరికి మొగుడు పెళ్ళాలిద్దరు సిగ్గుతో ఒకరి మొగం ఒకరు చూచుకున్నారు. దొరసానిగారు మంగ అందాన్ని చూచి మురిసిపోయి, జరి అంచు తెల్లని చీర, పూలు పళ్ళు ఇచ్చి - గాజులేయించుకోమని రూపాయి ఇచ్చారు, ఆ రాత్రి దొరసాని యిచ్చిన కొత్తచీర కట్టుకుని, నిగనిండా పూలు పెట్టుకుని మంగ మగడి మంచందగ్గర కొచ్చింది. అప్పటిదాకా ఘటకలు మింగుతున్న పానకాలు, "మంగీ—" అంటూ గట్టిగా దగ్గరకు లాక్కున్నాడు. అంతలో నే పాలపాంగుమీద నీళ్ళు చిలకరింపులాగా వీధితలుపు దబదబ మంది. పానకాలు చిరాకుగా తలుపు తీశాడు. "పెద్దదొరకు కిందెట్టు మీదెట్టుగావుంది; తొందరగా రమ్మని" దివాణం నుండి మనిషి వచ్చాడు. "ఇందాక భాగానే వున్నాడుగా" అనుకుంటూ వచ్చిన మనిషివెంట బయలు దేరాడు. "తొలిసారే ఈ అడ్డంకి ఏంటికి?" అనుకుంటూ మంగ ముడుచుకుని పడుకుంది.

ఆతర్వాత పెద్దాయన పోవటం, కలకత్తాలో చదువుకుంటున్న చిన్నదొరను పిలిపించటం, దినవారాలు, చుట్టాలు పక్కాలురాటం— పానకాలుకు రెండు నెల్లవరకు మంగతో మాటామంతి ఆడుకోటానికే వీలు చిక్కలా.

ఈ రెండునెల్లలోనూ దివాణం భోజనం తినటంతో మంగ మరీ నునుపుదేలింది; దాని అందం మరీ విరగపడిపోతోంది. కాపురానికొచ్చి రెండునెలలైనా మొగుడితో మాటమంతీ లేకపోటం, మూడుపూటలా సువారపు అన్నం—మంగకు పిచ్చి పిచ్చిగా వుంది; మనిషి మరీ పగలబడిపోతోంది. ఆ పేటలో ఆడామగా మంగను చూచి కళ్ళుతిప్పుకోలేక పోతున్నారు. పానకాలుకు దివాణం పనే సరిపోతుంది. చిన్నదొర రాజ్యం—అసలే తీరిక వుంటం లేదు.

ఒకరోజు సాయంత్రం చిన్నదొర తుపాకితీసుకుని — కలకత్తానుండి వచ్చిన కొత్తదివాన్జీ వెంటరాగా—పిట్టలను కొట్టటానికి షికారుకు బయలుదేరారు. అటుతిరిగి, ఇటుతిరిగి చాకిరాలవైపు వచ్చారు. పిట్టలకోసం వెతుకుతున్న చిన్నదొర చూపులు మంగమీద ఆగిపోయాయి. మంగ మిగిలిన చాకితలతో నవ్వుతూ మాట్లాడుతూ, గాలి కెగురుతున్న పెంట్రుకలను మాటిమాటికి పైకెగదోసుకుంటూ, ఆరినబట్టలను మడతలు పెట్టుతోంది. కొత్తదివాన్జీ 'విలేజిబ్యూటీ' అని నోరెళ్ళ పెట్టుకు చూస్తోన్నాడు. చిన్నదొరను చూచి చాకలిపడుచుల్లో గుసగుసలు బయలుదేరాయి. ఆనాటికి పిట్టలవేట చాలించి, చెదిరిన మనస్సుతో—అర్థంలేని ఆలోచనలతో చిన్నదొర దివాణానికి బయలుదేరారు.

దివాణంలో పనుల ఎద్దడి కొద్దిగా తగ్గింది. పానకాలుకు తన మంగతో కాలక్షేపం చేయటానికి కొత్త వీలు చిక్కింది. నాలుగైదు రోజుల్లో మంగనలిగి, వాడిన పూలచెండు లాగా మరీ అందంగా తయారైంది. చాకిరేవులో తాను చూచిన మంగ అందం

చిన్నదొర హృదయంలో పన్నీరు చిలికింది. అనేక ఆలోచనలతోటి సతమతమైపోయాడు. కొత్త దివాన్జీ దొర ఆలోచనలన్నింటిని ఒక కొలిక్కి తీసుకువచ్చి ఆయనచేత "సెబాష్" అనిపించుకున్నాడు. పానకాలును పిలిపించి ఒకరోజు చిన్నదొర "సీతాపురం వెళ్ళి అక్కడి కరణాన్ని అడిగి మనకు రావల్సిన శిస్తుల తాలూకు పైకొన్ని తీసుకురమ్మని" హుకుం జారీచేశారు. మళ్ళీ తిరిగి రావటానికి రెండు మూడు రోజులు పట్టుతుంది. "రెండు మూడు రోజులా?" అని మంగ మొఖం చిట్లించింది. మళ్లీ వుషాగ్గా "సీతాపురం మా అమ్మగారి వూరేగా! నేనూ వస్తా పద—" అంది. మరి దివాణంలో పనో అంటూ మాటకడ్డం తగిలాడు. చిన్నదొర మాపులను గుర్తుకు తెచ్చుకుంటూ "ఏవో నేను పోనబ్బా!" అంది. "నేనూ లేకుండా నీవూ లేకుండా ఎట్లాగే?" విసుగ్గా అన్నాడు పానకాలు. ఇరకాటంలో పడ్డది. అయిష్టంగానే "సరే తొందరగా రా—"అంది. "పనిఅవగానే ఒక్క నిమిషమున్నా వుంటానా?" అంటూ మంగను ముద్దుపెట్టుకుని బయలుదేరాడు. గుమ్మం దాటుతుంటే ఎడమకన్ను అదిరింది. కాస్త తటపటాయించాడు. ఇవన్నీ పెట్టుకుంటే ఎట్లా అని మనస్సు సమాధాన పెట్టుకుని సాగిపోయాడు.

ఆరోజంతా మంగకు ఏ పని మీదా మనస్సు పోలేదు. ఏదో గుబులు గుబులుగా వుంది. 'బావ లేక పోవటంవల్ల' అని మనస్సు సమాధానపరచుకుంది. పొద్దు తిరిగింది. చల్లబడింది. బట్టల మూట తీసుకుని దివాణానికి బయలుదేరబోయి అద్దంలో మొగం చూచుకుంది. జుట్టు రేగిపోయి, మొగమంతా జిడ్డుగావుంది. 'ఇలాగే వెళ్ళితే- అమ్మగారే నన్ను అందగత్తె నన్నారు- ఈ అవతారంతో వెళ్ళితే ఏం బాగుంటది?' కావిడి పెట్టెలోంచి ఆనాడు దొరసానిగారు ఇచ్చిన చీరతీసింది- గంజిపెట్టి పెళపెళ లాడుతుంది. నల్లరంగు మీద తెల్లచుక్కల రవిక- పెద్దకొప్పు కూడా రిది- తొడిగింది. మంగ ఎంత అన్యమనస్కంగా సింగారించుకున్నా మగవాడి గుండెలకు సూటిగా బాణంలాగా గుచ్చుకు పోయేటంత అందంగా తయారైంది.

మూట బరువుతో వయ్యారంగా ఒకవైపు వంగిపోయి, మెల్లగా అడుగు వేసుకుంటూ- దొరగారి లోగిట్లోని బాదంచెట్లు పరచిన నీడల్లోంచి- వస్తోన్న మంగను డాబామీద నుంచి చూచి చిన్నదొర రసికహృదయం తహతహ లాడింది. మంగ తొందర తొందరగా బట్టలు అప్పచెప్పి, పాతబట్టలు ముడుచుకుంది. ఆడదాసీలు మంగవంక గుచ్చిగుచ్చి చూస్తున్నారు. వాళ్ళు ఎందుకలా చూస్తున్నారో మంగకు అర్థం కాలా. వాళ్ళు ఏవేవో కొత్తపనులు పురమాయిస్తున్నారు.

మంగ చెప్పినవన్నీ చేస్తోంది. దీపాలు తుడిచింది, నూనెపోసి, వెలిగించింది. అమ్మాయిగారి చిన్నకొడుకు ఏడుస్తుంటే కాసేపు తోటలో తిప్పమన్నారు అటుఇటుతిప్పింది. బట్టలప్పగించి ఎంత తొందరగా వడదామనుకుంది? ఎంత ఆలస్యంఐంది? బాదం చెట్ల ఆకుల సందులనుండి తదియచంద్రుడు ఓరకంట చూస్తున్నాడు. సన్నని వెలుగు కిరణమొకటి మంగపాపిట్లో పాకింది. డాబా మీద చిన్నదొర కొత్త బ్రాందీసీసా సీలు వూడదీస్తూన్నాడు. చంకలో కుర్రాడు నిదురపోయాడని అప్పగించింది. ఒక దాసి చిన్నదొరగదిలో లాంతరుపెట్టి, పక్క సర్దమ్మని చెప్పింది. మంగ జంకింది. ఆదాసీదే మళ్లీ హెచ్చరించింది. మంగకంతా కొత్త. ఏపని చేయకపోతే ఎవరికి కోపంవస్తుందో! ఒకచేత్తో లాంతరు, రెండోచేత్తో కాలువ తీసుకుని భయం భయంగా డాబామెట్లు ఎక్కింది. గుమ్మంలో కెవ్వున కేక వేసింది. చేతిలోని లాంతరు కిందపడి అటుకొట్టుకుని ఇటుకొట్టుకుని ఆరిపోయింది. గుమ్మంలో పుట్టిన చీకటి ధారలుగా, పాయలుగా ప్రవహించి ఆ గదినంతా చీకటిమయంగా చేసింది. ఆ కటికచీకట్లో కామానికి—శీలానికి, మానరక్షణకు—కామభక్షణకు, మంచికి—చెడుకు, పులికి—మేకకు పెనుగులాట!

సీతాపురంలో కరణం ఇంటికాడనుండి అత్తగారింటికి చీకట్లో నడిచివెళ్తున్న పానకాలు దోవకడ్డంగా పడుకున్న పాముమీద కాలేసి, "బాబో" అని అరిచి ముందుకు పారిపోయాడు.

అలసిన ప్రకృతి నిశ్శబ్దంగా నిదురపోతోంది. చిన్నదొర చీకటిగదిలో జరిగిన పెనుగులాటలో ఆడది అబలైపోయింది; కొన్ని నిముషాల్లో పతితగా మారిపోయింది.

స్పృహవచ్చి లేచినమంగ తాను చెడిపోయానని గ్రహించింది. తన శరీరంవంక చూచుకుంది. పరపురుష హస్తస్పర్శచే కళంకమైపోయిన శరీరం! కాముకుడి పశుబలానికి లొంగిపోయిన శరీరం! పరాధీనమైన పాడు శరీరం! వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది. లేవలేక లేచి కోక సర్దుకుంది. మెల్లగా మెట్లుదిగి హాలులోకి వచ్చింది. దివాణమంతా నిదురపోతోంది. బయటికొచ్చింది చీకటిప్రకృతి వింతగావుంది. ఆ వికృతాకృతి జుట్టు విరియబోసుకుని భోరున ఏడుస్తున్న పతితకు ప్రతిరూపుగా వుంది. మంగ చీకట్లో నడిచిపోతోంది. కాళ్ళు సీతాపురం దారివైపు నడిచాయి. ప్రతి అడుగుకు ఆ పతితగుండె ఆక్రోశిస్తోంది. ఏదో చేయాలి! ఎలాగో కసి తీర్చుకోవాలి—ఎలా? ఉద్రేకంతో ఊగిపోతోంది. సంకల్ప వికల్పాలతో మంగ మనస్సు చిందరవందరైంది. దొంగలచెరువు దగ్గరకు రాగానే అడుగులు ఆగిపోయాయి. ముందుకు నడవలేకపోయింది. ఏదో దృఢ సంకల్పం ఆ చీకట్లో ఆ పెద్ద జువ్విచెట్టు కింద మంగను నిలేసింది. ఆ సమయంలో మంగ రక్తనాళాల్లో పవిత్ర భారతనారీమణుల కోవకు చెందిన రక్తం ప్రవహిస్తోంది. పవిత్రశీలాన్ని కోల్పోయిన ప్రతి మానిని చేసే పనే చేసింది. జువ్వి కొమ్మకు చీర చెంగుకట్టి వురిపోసుకుంది. భారత స్త్రీ అనిపించుకుంది.

అత్తగారింట్లో పానకాలు సుఖనిద్రలో తృళ్ళిపడి లేచాడు. ఏదో పాడు పీడకల కన్నాడు. మనస్సు పరిపరి విధాలుగా పోయింది. ఎవరికీ చెప్పకుండా చీకట్లో బయలుదేరాడు. దొంగలచెరువు కాడికొచ్చే సరికి కటిక చీకటి విరుగుతూ మసక మసకగా వుంది. ఎదురుగుండా జువ్విచెట్టుకు వ్రేలాడుతున్న స్త్రీ శవం—తను కన్న పీడకలకు

అగ్గువ వెలలు! నేడే ఒక పుస్తకం కొనండి అమూల్య గ్రంథాలు!

నాటి, నేటి తెలుగు కవితారీతుల తీరుతీయాలకు నాణెమైన దర్పణాలు

గడచిన తొమ్మిది శతాబ్దుల్లో ఆంధ్ర కవితోద్యానంలో విరిసి గుబాళించిన సురభిళ కుసుమాల మచ్చులు. ప్రాచీన కవితా రీతులకు నాందివి. సోమయాజి సంకలన.

రు. 1-75

ఆధునిక కవుల విభిన్న కవితా ధోరణులలోని మాధుర్యాన్ని చవిచూపి ఊహాలలో తేలించి మనసుకు హాయినిచ్చే 88 రచనల కూర్పు. ముద్దుకృష్ణ సంకలన.

రు. 1-50

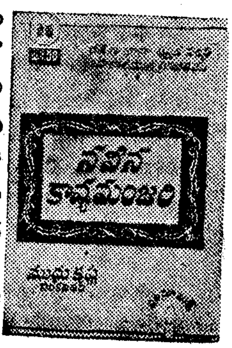

దక్షిణభాషా పుస్తకసంస్థ సహకారంతో ప్రకటించినవి.

మీ మామూలు బుక్ షాపులో కొనండి. లేదా మాకు వ్రాయండి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్, రాష్ట్రపతిరోడ్డు, సికింద్రాబాదు.

స్నేహితుడు

"రామం,

మనం యిద్దరం విడిపోయి ఇరవై సంవత్సరాలయింది కదూ? స్కూల్ ఫైనల్ ప్యాసయిన తర్వాత ఎవళ్ళదారి వాళ్ళ దయిపోయింది. ఆ రోజుల్లో మనం యిద్దరం ఎంత కలసి మెలసి తిరిగేవాళ్ళం! అప్పుడు చేసిన అల్లరి, అవన్నీ తలచుకొంటే, యిప్పటికీ ఏదో అవ్యక్తానందం కలుగుతుంది. మనం యిప్పుడు ఎంతగానో మారిపోయి ఉంటాం కదూ! కలుసుకొన్నా గుర్తుపట్టుకోలేము కూడా. నేనిప్పుడు మద్రాసులో ఒక కంపెనీకి మేనేజరుగా పనిచేస్తున్నా. నువ్వు రాజమండ్రిలో, కాలేజీ లెక్చరరుగా పనిచేస్తున్నావని, ఓ వారంరోజుల క్రితం ఒకరి ద్వారా ఆ చూకీ దొరికింది. నేనిక్కడ పధ్నాలుగో తారీఖున మెయిలులో బయలుదేరి, ఏదో కంపెనీ వ్యవహారం మీద కలకత్తా వెడుతున్నా. మెయిలు పదిహేనో తేదీ ఉదయం పది గంటల ప్రాంతాన రాజమండ్రి చేరుతుం దనుకొంటా. నువ్వు స్టేషనుకువచ్చి నన్ను కలుసుకో. నేను ఓ గులాబీ పువ్వు కోటు కాలరుకి గుచ్చుకొని, చేత్తో న్యూస్ పేపరు పట్టుకొని కంపార్ట్‌మెంట్ గుమ్మంలో నిల్చుంటా. నన్ను పువ్వుతో గుర్తించి పలకరించవచ్చు. తప్పకుండా వస్తావు కదూ?

నీ స్నేహితుడు,
నారాయణ."

ఈ ఉత్తరం చదవగానే ఒక్కసారిగా ఏదో ఆనందం నన్నావహించింది. తప్పకుండా నారాయణని కల్సుకోవాలి. అయితే, పదిహేనవ తారీఖు ఉదయం నాలుగ్గంటలకి, ప్రిన్సిపాల్‌గారబ్బాయి పెళ్ళికి నిడదవోలులో హాజరవ్వాలి. ఎలాగా అని ఆలోచిస్తోంటే, "అంత ఆలోచన ఎందుకండీ? నిడదవోలులో పెళ్ళవగానే మీరూ మెయిలెక్కి వచ్చేయండి. రాజమండ్రీలో మీ స్నేహితుణ్ణి కలుసుకోవచ్చు," అని సలహాయిచ్చింది శ్రీమతి.

* * *

ముహూర్తమవగానే ప్రిన్సిపాల్ గారివద్ద సెలవు తీసుకొని, నిడదవోలులో మెయిలెక్కా. సెకండ్ క్లాసయినా కంపార్ట్‌మెంట్ చాలా క్రిక్కిరిసి ఉంది. తోపులాటలో ఒకని మీద తూలిపడ్డాను. వెంటనే నిలద్రొక్కుకొని "సారీ, క్షమించండి" అన్నాను. కాని నా ఖద్దరుపంచె, వాలకం చూసి కాబోలు కస్సుమంటూ లేచాడు. "బ్రూట్! కళ్ళు కనబడ్డం లేదా? మీదపడి పైగా వెధవ క్షమాపణలు కూడాను. అడ్డమైన వాళ్ళూ సెకండ్ క్లాసులో ఎక్కడమే!" అన్నాడు కోపంగా. చెట్టంత మనిషిని, నన్నలా అంటూంటే, తోటి ప్రయాణీకులు చూస్తూ ఊరుకొన్నారు. నాకా క్షణంలో అనిపించింది, "నిజంగా నారాయణే నా పక్కన ఉంటే, ఈ పెద్దమనిషి నేం చేసేవాడో?" నని. నేనూ కోపం పట్టలేకపోయాను. సాచిపెట్టి ఒక్కటిచ్చుకొన్నా. దాంతో రగడ మొదలైంది. మమ్మల్నిద్దర్నీ విడదీయడానికి అయిదు నిముషాలు పట్టింది మిగిలిన ప్రయాణీకులకి.

నలుగురిలోనూ నవ్వులపాలయ్యానన్న బాధతో నా మనస్సంతా వికలమైపోయింది. గోదావరి స్టేషనులో చాలమంది దిగిపోయారు. నాతో దెబ్బలాడినవాడు క్రాపు సరిచేసుకొని, సూట్‌కేసు తెరచి కోటు తొడుక్కొన్నాడు. కోటు కాలరులో వాడిపోయిన గులాబీపువ్వు! హోల్డాల్లోంచి న్యూస్ పేపరు తీసి చేత్తో పట్టుకొన్నాడు. నా మతి పోయింది. ఆ క్షణంలో వెయ్యి సమ్మెటదెబ్బలు ఒక్కసారిగా తగిలినట్లనిపించింది. ఏం చెయ్యాలో తోచలేదు. నారాయణని కలుసుకొని, ఆప్యాయంగా, కులాసాగా కబుర్లు చెప్దామని ఉరకలు వేసిన నా మనస్సు, ఒక్కసారిగా అణగారిపోయింది. అవును, నారాయణని కల్సుకొన్నా. స్నేహితుడిగా కాదు! కజ్జా పెట్టుకొని, కక్ష పెంచుకున్న ఓ ప్రయాణీకుని గా. ఇలా మథనపడుతుండగా రాజమండ్రీలో మెయిలాగింది. రైల్లోంచి దిగి, భారంగా అడుగులు వేస్తూ గేటు దాటాను. కంపార్ట్‌మెంటు గుమ్మంలో నిల్చుని దిక్కులు చూస్తూన్న నారాయణని చూసి, బాధగా ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచి రిక్షా ఎక్కాను. అయితే ఈసారెప్పుడయినా నారాయణ నన్ను వెతుక్కుంటూ, యింటికొచ్చి నన్ను కలుసుకొంటే, పరిస్థితి ఎలా పరిణామం చెందుతుందో నాకిప్పటికీ అవగాహన కాని విషయాల్లో ఒకటి.

"పూరణ్"

గొప్పోళ్ళ బతుకులు

ప్రతి స్వరూపం, మసక చీకట్లో పోల్చుకున్నాడు. గుండె పగిలేటట్లు పెద్దగ అరచాడు. మంగ శవంమీద పడి ఏడ్చి ఏడ్చి అలసిపోయాడు. ఇక ఏడ్వలేక తన్ను తాను సముదాయించుకున్నాడు. మంగ శవాన్ని భుజానేసుకుని పాలెం వచ్చి—నడివీధిలో పడేశాడు. పాలెం అంతా గుమిగూడింది. ఆనోట ఆనోట మంగచావు వెనకాలవున్న అసలు రహస్యం బయటపడింది. కాని, ఎవరేం చేయగలరు? గొప్పవాళ్ళతోటి వ్యవహారం. వాళ్ళ వుప్పూ, పులుసుతో పెరిగిన పానకాలు శరీరం కూడా అన్యాయాన్ని సహించిందేగాని, ప్రతిఘటించలేకపోయింది. మంగ కాలి—మసి—నుసై మట్టిలో కలసిపోయింది; మంగ పేరు అందరి నోళ్లల్లో నిలిచిపోయింది.

పానకాలు ఆ రాత్రంతా కుములుతూ, కుంగుతూ గడిపాడు. తెల్లారేపాటికి ఇంటి ముందు పోలీసులు. ఏం చెయ్యలేని పానకాలు ఏదో చేస్తాడని భయపడిన చిన్నదొర పన్నిన పథకం ఫలితం ఈ పోలీసుల సాక్షాత్కారం! ఇల్లు సోదా చేయబడింది. రెండు వేల రూపాయలు బయటపడ్డాయి. "అది సీతాపురంనుండి వసూలు చేసుకువచ్చిన శిస్తుల తాలూకుసొమ్ము" అన్నాడు పానకాలు. "కాదు అర్ధరాత్రి దివాణం ఖజానానుండి దొంగిలించినసొమ్ము" అన్నారు పోలీసులు. చేతులకు బేడీలు! పానకాలు చెప్పేది ఎవరూ వినిపించుకోలేదు. దివాణం ఖజానా నుండి రెండువేల రూపాయలు అపహరించినందుకు, అడ్డగించబోయిన చిన్నదొరను చంప ప్రయత్నించినందుకు కోర్టువారు పానకాలుకు ఏడు సంవత్సరాల కఠినశిక్ష విధించారు. కాదు—చిన్నదొర లంచంగా గుప్పినడబ్బు కోర్టువారిచేత ఆ శిక్షను విధింపచేసింది. పానకాలు ఈ ఏడు సంవత్సరాలూ జైల్లో మగ్గాడు—కుంగాడు.

* * *

పానకాలు బరువుగా నిట్టూర్చాడు. 'అవును, ఈ సంగతులన్నీ నాకు జ్ఞాపకం వున్నాయి' అన్నట్లుగా తల వూపింది జువ్విచెట్టు. 'ఈ నాడు నా మంగ నాకు లేకుండా పోవటానికి, నేనీ స్థితిలో వుంటానికి కారకుడెవ్వడు? ఆ చిన్నదొర—విశ్వాసఘాతకుడు! మంగకు చేసిన అన్యాయాన్ని కూడు గుడ్డా యిచ్చే ప్రభువని నేను సహించి వూరుకున్నా, వాడూరుకోలేదు. చేయని నేరాన్ని నాపై రుద్ది నన్ను జైలుపాలు చేశాడు. నిజంగా ఆ నాడు నాకే పాపం తెలియదు. అమాయకుడ్ని నన్ను దొంగ

(55-వ పేజీ చూడండి)

★ గోష్పాళ్ళ బతుకులు ★

అన్నారు. నిజంగా ఇప్పుడు వాణ్ణి చంపుతే—ఎవ డడ్డొస్తాడో చూస్తా—పట్టుబడితే వీళ్లు నన్ను చేసేదేముంది? మళ్లీ జైలుకు పంపుతారు—పంపనీ—ఇంతకన్నా నష్టమేముంది? వాడి రక్తంతో తడిసిన మంగ సంతోషపడుతుంది.'

పానకాలులో తీవ్రప్రతీకారవాంఛ జైల్లో వున్నప్పుడే మొలకెత్తింది. ఇప్పుడది పెరిగి పెరిగి మహావృక్షంలాగా నిల్చింది. దాని వేళ్లు గుండెల అట్టడుగున పాతుకున్నాయి. పగ లేపిన పొగలో పానకాలు కళ్ళు ఇంక దేన్నీ చూడలేకపోయాయి. ఇప్పుడతని లక్ష్యం ఒక్కటే—అది నిజంగా ఇప్పుడతడు హంతకు డవ్వటమే! ఆ దృఢ నిశ్చయంతో లేచి నిల్చున్నాడు. గోడ్లో నుంచి సాయంత్రం కమ్మరి వీరాయిదగ్గర నుండి తీసుకున్న కత్తిని బయటికి తీశాడు. ఒకసారి దాని పదును పరీక్షించాడు. "ఒక్క వేటుకు మొండేనికి మొండెం—తలకు తల విడిపోవాలి—" అనుకుని వూళ్లోకి బయలుదేరాడు.

ముదిరిన పానకంలాగా వెన్నెలలు చిక్కబడ్డాయి. పానకాలు దివాణం గేటుముందు నిల్చుని చుట్టూ కలయచూశాడు. నిశ్శబ్దంగా వుంది. ఆ చుట్టుపక్కల ఒక్క పిట్టకూడ కదలటంలేదు. అప్పుడు గంట ఎంతైందో కూడ తెలియదు. చుక్కల్ని చూచి, అంచనా కట్టుదామని ఆకాశం వంక చూశాడు. ఆనాడు మంగ తొడిగిన నల్ల రవికలాగావుంది నీలి ఆకాశం. సుభద్రమ్మగారు పెట్టిన తెల్లచీరలాగా వెన్నెలలు తెల్లగా, చిక్కగా వున్నాయి. మళ్ళీ మంగ స్వరూపం పానకాలు కళ్ళముందు మెదిలింది. తాగుతున్న బీడీ పారేసి గబగబ లోపలకు నడిచాడు.

ఏడు సంవత్సరాల తర్వాత ఇదే దివాణంలోకి అడుగుపెట్టడం. దివాణంలోకి కరంటు వేశారు. ఆ ఎలక్ట్రిక్ స్తంభాలను పాతటానికడ్డువచ్చాయి కాబోలు బాదంచెట్లను నరికేశారు. పచ్చటిచెట్లతో కళకళలాడుతుండే ఆ స్థలమంతా అలనాపాలనా లేక బీడుపడి వుంది. పానకాలు ఇంకొంచెం ముందుకు నడిచాడు. ఏనుగును కట్టేసేచోట—ఒక పాడుబడ్డ ట్రాక్టరుంది. అయితే, లక్ష్మణస్వామి చచ్చిపోయాడన్నమాట. పానకాలు కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి. లక్ష్మణస్వామిని కట్టే ఇనుప గొలుసులుమాత్రం అక్కడ అలాగే పడివున్నాయి.

బంగళాముందు వుండే ఖాళీస్థలంలో దొరగారి ఇలవేల్పు వేణుగోపాలస్వామి విగ్రహం వుండేది. పెద్దదొరగారి రోజుల్లో దానికి రోజూ పూలమాలలు వేసి, దీపారాధన చేసేవాళ్లు. ఇప్పుడావిగ్రహం సగం విరిగిపోయి శిథిలంగావుంది. "ఏ స్థితికి వచ్చావు స్వామీ?" అని నమస్కరించి ముందుకు వెళ్ళాడు. పెళ్ళిమంటపం దగ్గర ఒక పెద్దకారు ఆగివుంది. ఏదో దూర ప్రయాణం చేసి వచ్చినట్లుగా దాన్నిండా దుమ్ముకప్పుకొనివుంది. ఈ పెళ్ళి మంటపంలో చిన్నమ్మాయిగారి పెళ్లి ఎంత వైభవంగా జరిగింది! ముందు కచ్చేరి సావిడి దాటి లోపలకు వచ్చాడు. అక్కడి గోడలన్నీ చవుడుతిని రేపోమాపో చచ్చే రోగిలాగా వున్నాయి. గదుల్లో అక్కడొక్కలైటు, ఇక్కడొకలైటు వెలుగుతున్నాయి. పెద్ద హాలులోకి వచ్చాడు.

అక్కడెవడో పనిచేసేవాడు కాబోలు గుర్రుపెట్టి నిద్రపోతున్నాడు. నీరసంగా వెలుగుతున్న దీపం కాంతిలో హాలు దిగాలుమంటోంది. గోడలు పెల్లలు రాలిపోతున్నాయి. గోడకున్న పటాలు దుమ్ముతో నిండివున్నాయి. ఒక పులితలకాయి గోడన వుంది. కాలంతోపాటు, మనుష్యులతోపాటు దాని ముఖంలోని సహజగంభీరత క్షీణించిపోతుందా అన్నట్లు వుంది. పెద్దాయన హయాంలో ఈహాలు ఎంత కొట్టొచ్చినట్లుండేది! దిక్కులేని దివాణమంటే ఇదే కాబోలు అనుకుంటు పానకాలు ముందుకు పోయాడు.

ఆ భవనమంతా తనకు కొట్టిన పిండే కనుక. తన్ను అడ్డగించటానికి అక్కడెవరూ లేకపోటంవల్ల పానకాలు నేరుగా మేడమీద చిన్నదొర గది దగ్గరకువెళ్ళాడు. ఆ గదిలో నుంచి మాటలు కొద్ది కొద్దిగా విన్పిస్తున్నాయి. ఉండీ వుండీ వచ్చే కిలకిలనవ్వులు ఆక్కడావరించిన ప్రశాంతతను, విషాదపు నీడలను తరుమటానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లున్నాయి. అంత పెద్దభవనం మొత్తంమీద ఆ గదిలోనే కాస్త అలికిడి వినిపించింది. పానకాలు రక్తం వేగంగా వురకలేస్తోంది. ఈ గదిలోనే మంగ మానభంగం జరిగింది, ఈ గదిలోనే ఈ వంశజుల కీర్తికి గ్రహణం పట్టింది. ఈ గదిలోనే వాడితల నేల రాలబోతోందనుకున్నాడు పానకాలు. బొడ్డులోంచి కత్తి బయటకు తీశాడు. పానకాలుకు ముచ్చెమటలు పోస్తున్నాయి. సహజంగా సహృదయుడు, సౌమ్యుడైన పానకాలు ఆ సమయంలో పగతో ప్రతీకార వాంఛతో కుటిలుడుగా, దుర్మార్గుడుగా రూపొందాడు. మెల్లగా ఆ గదితలుపుదగ్గరకువెళ్ళి తట్టబోయాడు. అసలు లోపల ఏం జరుగుతుందో చూద్దామని కిటికీ దగ్గరకొచ్చాడు. కిటికీ నీడలో నిల్చుని లోపలకు తొంగిచూశాడు.

లోపల నిశ్చలంగా వెలుగుతున్న దీపం తెల్లటి కాంతులతో గదిని నింపుతోంది. ఒక వన్నెల విసనకర్ర నిలువుటద్దంముందు అర్ధనగ్నంగా నిల్చుని, తన ప్రతిబింబాన్ని చూచుకుంటోంది. ఇంతలో బక్కపలచగా, పొడుగ్గా వున్న ఒకపురుషుడొక గ్లాసుతో ఏదో పానీయాన్ని తెచ్చి, "ఇది తాగు డార్లింగ్! నీబడలికంతా ఒక్క దెబ్బతో ఎగిరిపోతుంది" అంటూ గ్లాసందించాడు.

ఆ సుందరి ఆ పానీయాన్ని రెండు గుక్కల్లో గటగటా తాగేసి, బద్ధకంగా వళ్లు విరుచుకుంది. ఆ వళ్లు విరుపులో శరీరపు వంపుల్లోని సొంపు అతిశయించింది. ఆ వయ్యారి అతి నాజూకుగా ఆవులించి, పందిరిమంచంమీద బద్ధకంగా వాలిపోయింది. "అబ్బ! కొత్త జర్నీ—వళ్లంతా నొప్పులుగా వుంది డియర్!" అంటూ పాములాగా పక్కమీద అటు ఇటు మెలికలు తిరిగింది.

ఆ పురుషుడు నాలుగైదు గ్లాసులను ఖాళీచేసి, తూలుతున్న అడుగులలో మంచాన్ని సమీపించాడు. "కాళ్లు పట్టమంటావా డార్లింగ్?" అంటూ ఆమె కాళ్లను తన వడిలో పెట్టుకుని వత్తట మారంభించాడు. ఆ సుందరి కట్టుకున్న భార్యలాగా "ఛీ! అదేం పనండీ?" అంటూ అడ్డు చెప్పలేదు సరికదా—బరువుగా రెప్పలను మూస్తూ, మొగలి పొట్టలో ముడుచుకుని వున్న తెల్ల రేకులాగా ఆ తెల్లటి పరుపుమీద గాఢ నిద్రలో మునిగిపోయింది. ఆ మానవుడు కొన్ని నిమిషాల్లో "నీతోపాటే నేనూ—" అన్నట్లుగా నిద్రలో లీనమైపోయాడు.

ఆ పురుషాధముడు చిన్నదొర! ఆ కామిని అతని వుంపుడుకత్తె!

ఆ గది గోడలకు ఆ వంశం మూలపురుషుల చిత్రపటాలు వేలాడుతున్నాయి. ఈ వంశోద్ధారకుడు చేసిన ఘనకార్యాన్ని చూడలేక దుమ్ము అనే తెరమాటున మొగాలను చాటు చేసుకున్నారు.

కిటికీ అవతలనుండి ఈ దృశ్యాన్ని చూచిన పానకాలు తన కళ్లను తానే నమ్మలేకపోయాడు. వీడు చిన్న దొరేనా? సుభద్రమ్మగారి కడుపున పుట్టిన వాడేనా? లేక మరొకడా? ఎందుకో తనకే సిగ్గేసింది. ఇంతకూ తను చంపబోయేది—ఈ చవటనా? అయ్య! ఆడదాని కాళ్లు వత్తటమా? పెద్ద వంశంలోపుట్టి ఈ పాడుపని చేయటానికి సిగ్గులేదా? ఒక బజారు మనిషి కాళ్ళుపట్టే, ఈ చచ్చు మనిషిని చంపి—తన చేతులు రక్తంతో తడుపుకుంటాడా? ఛీ—ఛీ—ఆ వెధవపని తాను చెయ్యలేడు—పానకాలు గిరుక్కున వెనక్కితిరిగి వచ్చిన దోవనే బయటికొచ్చాడు.

పానకాలు రోడ్డుమీదకొచ్చి దివాణం వైపు చూశాడు. ఆ దిక్కులేని దివాణం వెనుక క్షీణ చంద్రుడు కుంగుతూ మంగచితి నుండి లేచిన ఎఱ్ఱని మంటల్లాంటి, వెలుగుల్ని పైకెగజిమ్ముతున్నాడు.

"గోష్పాళ్ళ బతుకులు!" అంటూ పానకాలు కాండ్రించి వుమ్మి, స్టేషనువైపు విసురుగా పోయాడు. ★